

DENİZ HAYDUTLARINA KARASULARINDA EGEMEN DEVLET DIŞINDA ÜÇÜNCÜ DEVLETLERCE MÜDAHALE İHTİMALİ: SOMALİ ÖRNEĞİ

The Possibility of Third States' Intervening the Pirates within Territorial Seas: The Somalia Case

Cemalettin KARADAŞ*

Özet

1990'lı yılları takiben otoritesini kaybeden Somali, yıllarca devam ede gelen açık denizlerde başlayıp kendi karasularında son bulan deniz haydutluğuyla mücadele edememiş ve uluslararası topluma bu acizliğini deklere etmiştir. Uluslararası hukukun deniz haydutluğuna ilişkin kuralları net iken, haydutların karasularına intikal etmeleri ihtimaline yönelik bir kuralı yoktur. Bu nedenle uluslararası toplum bu meseleye cevap aramaktadır. Bu makalenin amacı, takibenden şu soruya cevap aramaktır: Uluslararası hukuk hangi hallerde üçüncü devlet yahut devletlere bir başka devletin egemenlik haklarını çiğneme pahasına deniz haydutlarıyla mücadele hakkını verir? Karasularında yakalanan haydutlar için uluslararası hukukta hangi yargılanma kuralları vardır?

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Hukuk, Deniz Hukuku, Deniz Haydutluğu, Somali.

Abstract

Since 1990's Somalia has lost her authority and declared her incapacity to combat piracy which has been starting at high seas and ending in the Somalia's territorial sea over the years. While international law is clear and specific regarding piracy, it has no saying towards the possibility that if pirates enters into territorial seas. Thus international society seeks an answer to this

* Dr., Polis Akademisi, Kırıkkale PMYO.
PBD, 11(4)/2009, ss.151-171

question. The aim of this article is to seek an answer to the following question: Under which circumstances may international law allow third state(s) at the expense of breaching sovereign rights of another state in order combating piracy? What kind of jurisdictional rules are available in international law for the pirates who are captured at territorial seas?

Key Words: International Law, Law of the Sea, Piracy, Somalia.

Giriş

Uluslararası hukukun vazgeçilmezlerinden olan egemenlik hakkının üçüncü devletlerce ihlal edilebilmesi mümkün müdür? Egemen devlet yahut devletler, hükümler altındaki alanları etkili ve yetkin bir şekilde kontrol altında tutamıyor ve buralarda uluslararası toplumun menfaatleri aleyhine suçlar işleniyorsa durum ne olacaktır? Bu suçlardan biri deniz haydutluğunun karasularına taşınmasıdır. Tanımı ve unsurları itibarıyla açık denizlerde işlenebilir bu suç her devlet tarafından açık denizlerde kovuşturulup cezalandırılabilirken suçun boyutları el konulan gemilerin herhangi bir devlet karasularına taşınması yani ilgili devletin egemenlik alanına sokulması halinde, Somali örneğinde olduğu gibi, kovuşturma ve cezalandırma yetkisi kime ait olacaktır? İlgili devlet karasularını kontrolde etkili ve yeterli değilse suç ve suçlularla mücadelede uluslararası hukukun formülü ne olacaktır? Var olan otorite boşluğu nasıl doldurulacaktır? Aksi halde, otorite boşluğundan deniz haydutlarının istifade edeceği ortadadır. Bu duruma uluslararası toplum ve uluslararası hukuk seyirci mi kalacaktır? Tabii ki, uluslararası hukukun bir çözümü olması halinde, menfaatleri haleldar olan uluslararası toplum üyeleri, bu kural-lara müracaat ederek bahse konu suçla mücadele edecektir. Ancak böyle bir kural henüz uluslararası hukukta tesis edilmiş gözükmemektedir. O halde, otorite boşluğunun bulunması halinde, uluslararası toplum ve uluslararası hukuk, Somali özelinde, karasularına intikal etmiş deniz haydutluğu fiilleriyle nasıl mücadele edecektir? Üçüncü devletlerin bir başka devletin karasularında suçlulara müdahalesi (konumuz açısından deniz haydutlarına) uluslararası hukuka göre ilgili devletin egemenlik hakkının ihlali anlamına gelecekken, ilgili devletin otorite boşluğunu kabul edip yardım talebinde bulunması bu ihlali ortadan kaldıracak mıdır? Sorun Somali özelinde ele alınırsa: Somali'nin tek taraflı otorite boşluğunu kabullenmesi, karasularına intikal etmiş deniz haydutlarıyla mücadele ve müdahalede yetersizim demesi, uluslararası toplumu harekete geçirmeye

yeterli midir? Uluslararası hukukun öngördüğü başkaca şartlar var mıdır? Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) rolü nedir?

Çalışmamız soruna cevap ararken şu yolu takip edecektir: Tarihi arka planını takiben, uluslararası hukukta deniz haydutluğu suçunun tanımı ve unsurları Somali örneğiyle irtibatlı ele alınıp, BMGK tarafından alınan kararlar ve kurulan devriye gücü irdelenecektir. Yakalanan haydutlara uygulanacak yargılama kuralları ve yaptırımlar ele alınacaktır. Türkiye Cumhuriyeti'nin (mücadelede aktif rol üstlenmiş olması hasebiyle¹) uluslararası örgütlerle işbirliği yapması yanında ferdi planda yapabileceği seçeneklere diğer devlet uygulamalarıyla mukayeseli olarak yer verilecektir. Çalışmamız durum tespiti ve deniz haydutlarının yargılanmasında takip edilmesi muhtemel yol haritası çizilerek son bulacaktır.

1. Tarihi Arka Plan

Aden Körfezi'nde cereyan eden silahlı soygun ve haydutluk faaliyetleriyle mücadele artık ilgiden çok mecburiyet haline gelmiştir (Caycı, 2009). 1991 yılından günümüze Somali'de otorite boşluğu doldurulamamış ve deniz haydutlarının işledikleri suç oranı, örneğin, 2007 yılı itibarıyla %200 artmıştır.² Hatta son 6 ayda Aden Körfezi'nde cereyan eden hay-

¹ Birleşik Görev Kuvveti (Combined Task Force-CTF 151)'nin komutası 03 Mayıs 2009'da Türkiye tarafından devralınmıştır. Aden Körfezi'nde komuta Türkiye'de, http://www.tgrthaber.com.tr/news_view.aspx?guid=77af6b2b-873e-4898-ad4b-893c7eb698a5.

² Bilindiği üzere Süveyş Kanalından geçmek isteyen gemilerin muhakkak Afrika burnundan Aden Körfezi'ne geçmesi gerekmektedir. Somali ise Afrika burnunda yer alan ve kişi başına düşen milli gelir düzeyiyle fakir ve bir o kadar da egemen güç kullanımından yoksun/otorite boşluğunun 1990'lı yılların başından beri var olduğu bir devlet yapısı sergilemektedir. Dolayısıyla o bölgeden geçen sivil taşımacılık gemileri önemli hedef olmaktadır. Toplumun fakir oluşu, devlet otoritesinin olmayışı, kişi başına düşmesi muhtemel fidye miktarının azımsanamayacak kadar çok olması, haydutluğu cazip hale getirmektedir. CIA World Factbook, Somalia, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/so.html>. Haydutlar kendi ülkelerine yardım maksatlı BM gemilerini bile kuşatmışlardır. Bu süreç 2009'da da devam etmiştir. Hollanda bandıralı Marathon adlı geminin Somali'li haydutlarca kaçırılması son örneklerinden bir tanesidir (Osler, D., 2009). MNBC Associated Press bir Alman gemisinin istenilen fidye karşılığında Somalili haydutlarca serbest bırakıldığını duyurmaktadır. *Somali pirates release ship after ransom paid, EU team boards German vessel, reports crew members in good condition*, http://www.msnbc.msn.com/id/32271100/ns/world_news-africa/. Reuters 17 Aralık 2009 tarihli bir haberinde İspanyol bandıralı Alakrana isimli balıkçılık gemisini 3.5 milyon dolar karşılığında serbest bırakacaklarını bildirdi. Reuters (Mogadishu), *Pirate says to free ship, Spain to pay ransom*, The Washington Post, 17 Aralık 2009, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/11/17/AR2009-111700398.html>. Aynı gün haydutlar İspanya hükümetinden 3.3 milyon dolar alarak rehinelere serbest bıraktılar. Hassan, O. M. ve Wooll, D., *Somali pirates get \$3.3M ransom, free 36 hostages*, The Washington Post, 17 Aralık 2009, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/11/17/AR2009-111700541.html?sub=AR>

duzluk faaliyetlerinin son iki yüzyıl toplamından daha fazla olabileceği iddiası bile yadırganmamıştır (Kontorovich, 2009). Bu doğrultuda, Washington Post Gazetesi'nde verilen bir haberde Amerikan Deniz Kuvvetlerinin iddiası yer almıştır. Buna göre, 2008 yılında toplam 122 haydutluk vakiasından 42'si haydutlar açısından başarılı olmuştur. Llyod's List'in 13 Aralık 2009 tarihinde verdiği habere göre ise başarı oranı %50'leri bulmuştur.³ Somali'de yaşanan siyasi ve güvenlik sorunları nedeniyle bölgede yer alan devriye kuvvetinin uluslararası toplum tarafından daha da güçlendirilmesi ve hatta bölgede seyir eden ticari gemilerinin dahi silahlandırılması gereği vurgulanmıştır (Arlington, 2009). Duruma deniz haydutluğu penceresinden bakıldığında görünen şu olmuştur: Uluslararası hukuk, bu gibi sorunlara henüz cevap arama aşamasındadır. Otorite boşluğunun Somali tarafından ikrarı, fiili duruma uluslararası toplumun ilk tepkisi olarak algıladığımız uluslararası devriye gücünün Aden Körfezi'nde konuşlandırılmasını sağlamıştır. Bu durum ayrıca çatışan değerler yaratmıştır: *egemenlik* ve *uluslararası deniz taşımacılığının güvenliği*. Somali'nin otorite boşluğunu ikrarı uluslararası toplumun devriye gücü kurması için gerekli miydi? Yoksa uluslararası toplum kendiliğinden hareket etme yetisine her halükarda sahip miydi?

2. Uluslararası Hukuk ve Deniz Haydutluğu

Uluslararası hukuk *deniz haydutluğunu*⁴ insanlığa karşı işlenmiş bir suç olarak kabul edip yasaklamıştır. Bu nedenle her devlet bu suçun faillerine yönelik kovuşturma ve cezalandırma yetkisine sahiptir (Toluner, 1989:296). Kavramın açık olarak tanımı 1958 tarihli Açık Denizler Sözleşmesi'nde (1958 ADS, Madde 15) yer almaktadır.⁵ Bu tanıma 1982 BM

³ Hand, M., Somali pirates hijacking success rate surges to 50%, 13 November 2009, <http://www.lloydslist.com/ll/news/viewArticle.htm?artic-leId=20017718332>

⁴ Uluslararası hukuk literatüründe *deniz haydutluğu* (piracy) ve *deniz korsanlığı* (privateering) arasındaki terminolojik fark için bak Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri*, I. Kitap, s. 47. Açık denizlerde yukarıda tarifini verdiğimiz deniz haydutluğuna karşın deniz korsanlığını; özetle, hükümet izniyle düşman gemilerine saldırma ve elkoyma diye tarif edebiliriz. Uluslararası hukuk bu eylemi de yasaklamıştır. A.g.e.

⁵ Tarafların irade uyuşması anlamına gelen andlaşma uluslararası hukuk açısından uygulamada farklı şekillerde dile getirilmektedir. En çok rastlanılan terimler ve kendilerine atfedilen işlevler ile alakalı olarak bak Pazarıcı, I. Kitap, s. 109-111. Uluslararası mutabakat konusu olan çok taraflı andlaşmaları (orjinal metin başlığında *convention* terimi olsun olmasın) *konvansiyon* yerine sözleşme terimi ile anacağız. Farklı tercüme için bak Toluner, 1989, s. 296. Hocamız tercümesinde sözleşme terimi yerine konvansiyon terimini kullanmayı uygun görmektedir. Andlaşma kavramının yazarlara göre farklı tanımları için bak Çelik, E. F., *Milletlerarası Hukuk*, I. Kitap, Filiz Kitabevi, İstanbul 1987, s.60. Bu konuda ayrıntılı bilgi için ayrıca bak Birsel, C., *Devletlerarasında Antlaşmalar*, III. Kitap, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1936, s.1 vd.

Deniz Hukuku Sözleşmesi de rağbet etmiştir (1982 BMDHS, Madde 101(a)(1) ve Madde 105). Bu sözleşmelere atfen deniz haydutluğu suçunun unsurlarını şöyle sıralayabiliriz: Öncelikle suç açık denizlerde veya herhangi bir devletin egemenlik yetkisi dışında kalan bir yerde, sivil bir menfaat maksadıyla sivil bir gemi veya uçakla bir başka sivil gemi veya uçağın içindeki kişi veya mallara yönelik olmalıdır. Dolayısıyla gemi mürettebatınca kendi gemisinde bulunan mallara veya kişilere karşı bu suç işlenemez. Ayrıca devletlerin kontrolleri altındaki sahalarda da bu suçun işlenmesi tanım gereği mümkün değildir. Şahsi bir çıkara yönelik olmalıdır hükmü ise siyasi amaçla işlenmesi halinde eylemin suç olup olmayacağı sorusunu akla getirmektedir. Toluner, Brezilya Récife limanına Santa Marina adlı bir geminin ABD ve Brezilya'nın işbirliğiyle 1961 yılında getirilip de haydutlara Brezilya tarafından sığınma hakkının tanınması vakiasına referansla eylemde amaç unsurunun önemine değinmiştir (Toluner, 1989:296-297). Uçak kaçırma fiilleri bağlamında Toluner 1970 tarihli La Haye Sözleşmesi'ne referansla eylemde amaç unsurunun ehemmiyetsiz olduğunu dile getirmiştir (Toluner, 1989:297). Ancak çalışmamızda deniz haydutluğu tanımının teferruatlı analizi yapıp ta Somali'deki eylemlerin teknik anlamda deniz haydutluğu olup olmadığı, eylemlerde amaç unsuru vs tartışmalarını açarak çalışmanın kapsamı genişletilmeyecektir. Ayrıca bu tarz bir teferruat konumuz itibariyle pratikte bir fayda da sağlamayacaktır. Bu inançla eylemlerin deniz haydutluğu tanımını tamamlamış olduğu varsayımıyla incelememize devam edeceğiz.⁶

Somali örneğinde karşılaşılan en büyük sorun haydutluğa konu gemilerin Somali karasularına nakledilmesidir. Aslında Somali karasularında etkin ve yeterli kontrol sağlanmış olsa bu da sorun olmayacaktır. Zira olay bir iç hukuk konusu halini alacaktır. Ancak Somali geçici hükümeti karasularında kontrol kabiliyetinden yoksun olduğunu deklere etmiş ve

⁶ Mesela haydutların kullandıkları araçların niteliklerinden bahisle deniz haydutluğu oluşmuştur veya oluşmamıştır tartışması yapılabilir. Nitekim uluslararası hukukta tek bir gemi tarifi yapılmış değildir. Her devletin gemiden ne anladığı kendine bırakılmıştır (Pazarıcı, II. Kitap, 1993:64). Türk kanunlarında gemi "Tahsis edildiği gayeye uygun olarak kullanılması, denizde hareket etmesi imkânına bağlı bulunan ve pek küçük olmayan her tekne" gemi sayılır tarifine rastlıyoruz (1956 tarihli Türk Ticaret Kanunu Madde 816(1)). Çoğu zaman Somali'li şahıslarca deniz haydutluğunda *Türk Ticaret Kanunu bakımından gemi* veya pratikte uçak kullanılmıyor olması eylemlerin açık denizlerde veya devletlerin egemenlik sahaları dışında işlenmiş olması halinde dahi tanımın eksik kaldığı şüphesini vermektedir. Ancak eylemin asıl can alıcı noktası bu değildir. Zira fiile bir şekilde başlanılmış ve netice alınmıştır. Kullanılan deniz botlarının gemi olup olmaması realite bakımından önemsiz hale gelmektedir. Zaten böyle bir ayırımın pratikte uluslararası toplumca suça müdahale metodlarını tespitinde bir faydası olmayacaktır. Ancak bu noktanın yargılama aşamasında taraflarca tartışılabileceği kanaatindeyiz.

uluslararası toplumdan yardım talebinde bulunmuştur. Bu talebiyle Somali belki de uluslararası hukukun bir boşluğunun doldurulması adına ilk adımı atmıştır. Böylece devletlerin işbirliğine gebe çözüm Birleşmiş Milletler'den (BM) talep edilmiştir. Tabiatıyla de, Somali karasularına taşınan deniz haydutluğu suçlarının nasıl önleneceği ve suçluların yakalanması halinde hangi kurallarla yargılanacağı günümüz akademisyen ve hukukçularının araştırma alanına girmiştir.

Bu bağlamda BM Güvenlik Konseyi (BMGK) uluslararası örf ve adet hukukuyla çelişir kararlar almıştır. Uluslararası örf ve adet hukuku haydutluk faaliyetlerinin açık denizlerle sınırlı olarak evrensel hukuk kuralı olarak her devletin takipçisi olabileceği şartını koyarken, BMGK'nin 1816 sayılı kararı egemen devlet karasularında da üçüncü devletlere askeri müdahale hakkı tanımıştır.⁷ Tabiri diğerle, evrensel hukuk ancak açık denizlerle sınırlıdır, devletler bir başka devletin iç hukukuna müdahale yasağıyla karşı karşıyadır, velev ki haydutlara müdahale açık denizlerde başlanmış olsun. Suçluların el koydukları gemileri karasularına nakletmeleri halinde açık denizlerde başlamış takip durdurulmalıdır. Ancak BMGK 1816 sayılı kararıyla uluslararası örf ve adet hukukunun bu kuralını tanımamıştır. Elbette bu karar değişik problemleri de beraberinde getirmiştir. Öncelikle *egemenlik hakkı ve uluslararası ticaret güvenliğinin sağlanması* Aden Körfezinde çatışan değerler haline gelmiştir. Ayrıca uluslararası hukuk açısından bakıldığında, yakalanan haydutlara yönelik yargılama boşluğunun nasıl doldurulacağı da bir sorun olmuştur. Bu boşluk nedeniyledir ki İngiltere hükümeti Kenya hükümeti ile Somali karasularında yakalanan haydutların Kenya mahkemelerince yargılanmasına ilişkin ikili bir anlaşmaya imza atmıştır. Yargılama masrafları ve yakalanan haydutların sığınma talep etmeleri ihtimalleri nedeniyle de haydutların serbest bırakıldıklarına da şahit olunmuştur.

3. Uluslararası Devriye

Birleşik Deniz Kuvvetleri (Combined Maritime Forces-CMFS), Somali'de cereyan eden deniz haydutluğu ile mücadele etmek amacıyla 2009 yılı başlarından itibaren uluslararası devriye görevini üstlenmek üzere kurulmuştur. Çeşitli devletlere ait gemilerin uluslararası devriye görevini üstlenmesi tarihte örneği olmayan bir vakıadır. Bu güçler arasında ABD, İngiltere, Fransa ve Hindistan yanında Türkiye de rolünü üstlenmiştir. 13

⁷ Bu konu üzerinde en fazla karar alınan konulardan biridir. Çalışmamızın ilerleyen kısımlarında Güvenlik Konseyi Kararlarına bakınız.

Ocak 2009 tarihinden itibaren ABD tarafından icra edilen CTF 151 Komutanlığı görevi 3 Mayıs 2009'da Türkiye tarafından devralınmıştır. Bu görev 3 Mayıs-15 Ağustos 2009 tarihleri arasında Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığınca görevlendirilen Tuğamiral E. Caner Bener tarafından yürütülmüştür.⁸ Ayrıca Avrupa Topluluğu (AT) ve Çin de bu devriye gücüne aktif olarak katılmışlardır. Elbette ki bu tarz bir operasyonun detaylıca incelenmesine konumuz itibarıyla imkân yoktur. Ancak konunun hukuki zeminini tasnifte fiiliyattaki hareketin tespiti muhtemel itirazları ortadan kaldıracaktır.⁹

4. Güvenlik Konseyi Kararları

BMGK, Somali'de cereyan eden deniz haydutluğu hakkında 2008 yılında toplam beş karar almıştır.¹⁰ BMGK bu kararlarını BM Şartı VII. Bölümü referans göstererek almıştır. BM Şartı VII. Bölümü BMGK'ya uluslararası barışı tehdit edecek durumlarda askeri güç kullanma yetkisini verebilmektedir. Böylece askeri güç kullanımı açısından uluslararası örf ve adet hukuku sınırlarını genişleten bu kararlar açık denizlerdeki kuralın (güç kullanılabilir uluslararası örf ve adet kuralının (1982 BMDHS, Madde 101(a)(1) ve Madde 105) iç hukuk sularına da taşınmasını sağlamıştır (S/RES/1816 (2008)). Alınan bu karar 6 ay süreyle geçerli iken bilahare 12 ay daha uzatılmıştır. BMGK'nin egemenlik hakkının kullanımını göz ardı ettiği tartışmasını gündeme getirecek kararı almasında hukuki zeminin irdelenmesi gereği tazeliğini hala muhafaza etmektedir. Örneğin GK 16 Kasım 2009'da yayınladığı beyannamesinde 1844 sayılı kararına atfen Somali'deki durumun hala uluslararası barışı ve güvenliği tehdit ettiği bildirilmiştir (SC/9790; AFR/1907, 2009). Alınan karar uluslararası hukukta doyurucu bir zemine oturtulmaz ise GK'nin faaliyetleri sorgulanır hale gelecektir. Ancak yüzlerce gemicinin rehin alınmış ve can güvenliklerinin hukuk tanımaz kişilerce tehdit edilmiş olması karşısında uluslararası toplumun hareketsiz kalamayacağı da şaşırtıcı olmamalıdır.

⁸ Aden Körfezinde komuta Türkiye'de, http://www.tgrthaber.com.tr/news_view.aspx?guid=77af6b2b-873e-4898-ad4b-893c7eb698a5.

⁹ Bu tarz bir yaklaşımla en azından spekülasyonlardan uzak kalmış olacağız. Ancak uluslararası polislik görevi gören oldukça maliyetli devriye hizmetinin ne kadar caydırıcı olduğu istatistikî verilere dayandırılmayacaktır. Somut verilerden uzak olacaktır. Dolayısıyla da alınması gereken tedbirlerin artması yahut azalması her halükarda suç oranıyla orantılı olması kaçınılmaz bir hal alacaktır.

¹⁰ S/RES/1816 (2008), S/RES/1838 (2008), S/RES/1844 (2008), S/RES/1846 (2008) ve S/RES/1851 (2008).

Aden Körfezi, uluslararası deniz taşımacılığında uluslararası sular bağlamında ele alınır. Ancak Somali’li haydutlar uluslararası sularda saldırılarını gerçekleştirmekte ve hemen Somali karasularına kaçmaktadırlar. Bu nedendir ki BMGK 2 Haziran 2008’de aldığı bir kararla haydutluk suçuna karşı devletlerin güç kullanımına Somali Karasuları özetinde izin vermiştir (S/RES/1816 (2008)). Ancak aynı kararda Somali hükümetinden rıza alındığı notu düşülmüştür.¹¹ Bu yetki Bush yönetiminin son haftasında daha da genişletilmiştir. BMGK’da bu bağlamda alınan kararla askeri güç kullanımı Somali kara parçasını da kapsamıştır (S/RES/1851 (2008)). Bir yıl süreyle geçerli bu karar, ayırım gözetmeksizin her devletin denizlerdeki silahlı soygunları ve haydutluk faaliyetlerini önlemek ve bastırmak için gerekli gördükleri bütün tedbirleri alacağı yetkisini vermiştir (S/RES/1851 (2008)).¹² Ancak endişe edilen husus güç kullanımına başka devlet karasuları, hava sahası ve toprağı üzerinde yetki veren bu kararların teamül teşkil edip etmeyeceğidir. Kanaatimizce bu karar müşahhas olaya has bir karardır. Şartları dâhilinde uluslararası örf ve adet kuralı olması itiraz edilecek bir konu değildir. Ancak uluslararası örf ve adet kuralının oluşması bir karara bağlanamaz. Ayrıca, BMGK kararında açıkça şu husus belirtilmiştir: güç kullanımının uluslararası bireylere verilmesinin sebebi, Somali’nin bu suçu önlemede yahut durdurmada çok zayıf olduğudur. Karar bu husus açıkça ortaya konularak alınmıştır. Uluslararası örf ve adet hukukunun gelişiminde emsal karar (*precedent*) teşkil edemeyeceği kanısına varılmıştır (Lynch, 2008). Ancak sorunun içeriğinde suçlarla mücadelede bir devletin yeterli olup olmadığına kimin karar alacağı sorusu gündeme alınmıştır. İlgili devletin itirafı yeterli olacak mıdır? Devletin rızası olmadan da böyle bir güç kullanımına uluslararası suçların oluşması halinde, konumuz itibariyle deniz haydutluğu suçu yahut bir benzeri kölelik suçu, GK alacağı kararlarla re’sen yetki verebilecek midir? Bu tarz sorular farazi gözükmele birlikte akademik dünyanın ilgisini çekeceğe benziyor.

Konumuz bakımından bir başka ilgi odağı ise güç kullanımının uluslararası insancıl hukuka (*International Humanitarian Law*) uygun olması gereğidir. Somali’li haydutların sivil kişilerden oluştuğu (asker olmadıkları) göz önünde bulundurulduğunda BMGK kararında yer alan operas-

¹¹ Somali hükümeti kendi kara sularını kontrol ve haydutlara karşı korunması için devriye ödevini yerine getiremeyeceğini deklere etmiştir (S/RES/1816 (2008)).

¹² ABD’nin iddiasına karşın diğer GK üye devletleri Somali hava sahasının ayrı tutulmasını ve Karar metninden çıkarılmasını istemişlerdir. Ancak ABD buna rağmen Somali hava sahasının da bu mücadele bakımından kullanılabilir olduğu vurgusunu yapmaktadır (S/RES/1851 (2008), Madde 6). Detaylı bilgi için Washington (AFP), 2008.

yonların uluslararası insancıl hukukla bağdaşır olması gerekmektedir. İlgili hukuk dalına göre siviller meşru müdafaa olmadıkça hedef olamazlar. Cenevre İnsancıl Hukuku Sözleşmesi'ne göre sivillere saldırı yasaklanmıştır (CİHS 1949, Madde 3(1));¹³ Amerikan askeri yetkilileri zaten haydutlara yönelik kara operasyonlarının sivil ölümlerine yol açacağı riskini duyurmuştur. Ancak, BMGK 1851 sayılı kararı açık olarak, “sıcak takibin” açık denizlerle sınırlı kalmayıp Somali karasuları ve toprak parçasında da devam ettirilebileceği genişliğini vermiştir. Bu hüküm *prima facie* görüntüde uluslararası örf ve adet hukuku haline gelmiş 1982 BMDHS Madde 111(3) ile ters düşüyor sanılabilir. Ancak belirtilmesi gereken ilgili kararın Somali'nin rızası alınarak alındığıdır. Bu nedenle BMGK 1851 sayılı kararının uluslararası örf ve adet hukuku ile ters düştüğü söylenemez. Öte yandan uluslararası devriye gücü dışı uygulamaya en önemli örnek Fransız komandolarınca yürütülen ve Somali kara ülkesinde haydutların tutuklamalarıyla netice veren Nisan 2008 operasyonudur. Bir kereye mahsus görüntüsündeki bu operasyon Fransız lüks yat ve içerisindeki yolcuların kurtarılması ile sonuçlanmıştır (BBC News, 12 Nisan 2008).

5. Yakalanan Haydutların Yargılanması

Uluslararası hukuk doktrininde yargılama çeşitli sınıflandırmalara konu olmuştur. Genel kabul gören beşli tasnif (Harris, 1991:251; Shaw, 1997:458-490).¹⁴ Uluslararası hukuk kitaplarının çoğunluğunun itibar ettiği sınıflandırmalarda öncelik *ülkesellik ilkesidir*. Buna göre suçun işlendiği ülkenin, uygulanacak yasa ve yargı organları bakımından önceliğinin olduğudur (Pazarıcı, II. Kitap:69-70). Sınıflandırmalarda genellikle ikinci sırada yer alan *uyrukluk (yurttaşlık) ilkesidir*. Burada devlet hem yurttaşlarının işledikleri hem de yurttaşlarına karşı işlenen suçlar için uluslararası hukukta yetkili kılınmıştır (Pazarıcı, II. Kitap:70). Çalışmanın

¹³ Ayrıca bak Cenevre Sözleşmesi 12 Ağustos 1949'a İlave Protokol, ve Uluslararası Savaş Dışı Silahlı Çatışmalardaki Mağdurların Korunmasına İlişkin Protokol II, Madde 13 (8 Haziran 1977) (ki burada sivillere saldırı men edilmiştir); Cenevre Sözleşmesinin özellikle açık denizlerde hâsıl olabilecek haydutluk faaliyetlerine hasredilemeyeceği düşünülebilse de yaygın düşüncenin güç kullanılmasına ilişkin bir uluslararası örf ve adet hukuku kuralı olduğu yönündedir.

¹⁴ Brownlie devlete ait yargılamayı medeni ve ceza yargılaması diye ikiye ayırdıktan sonra ceza hukukuna giren eylemlerin tasnifinde yukardaki sınıflandırmaya sadık kalmıştır (Brownlie, 1966:261-266). Ancak Schwarzenberger 8'li bir sınıflandırma yapmıştır. Ona göre uluslararası yargılamada 8 ilke ikili olarak 4 kategori halinde incelenmelidir: 1- *Uyrukluk* ve *Ülkesellik* esaslarına dayalı yargılama; 2- *Olağan* ve *Olağandışı* yargılama esasları; 3- *Sınırlı* ve *Sınırsız* yargılama; ve 4- *Potansiyel* ve *Gerçek* yargılama (Schwarzenberger, 1967:90-102).

kapsamını genişleteceğinden bu ilkenin ülkesellik ilkesi ile çatıştığı noktalar ile Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) bu konudaki hükümlerine girilmeyecektir. Ancak belirtmemiz gereken ilkenin uygulanmasında TCK'nın fiilin işlenmesinde ülke içi ve ülke dışı ayrımı yapması yanında fail ve mağdur ayrımı da yaptığıdır (Demirbaş, 2009:138-170). Bir başka ayırım ise *Korumacı* veya *Güvenlik ilkesidir* (Hillier, 1998:275-277; Harris, 1991:274). Bu ilke diplomatik koruma kurumuyla (detaylı bilgi için bak Pazarcı, 1994, III. Kitap, 85 vd.) karıştırılmamalıdır. Bu ilkeye göre devlet kendi güvenliği aleyhine ülke dışında işlenen suçlarda yargılama yetkisine haizdir. Somali'li haydutlara uygulanabilecek *evrensel yargı ilkesinden* önce bahsetmemiz gerekli bir başka ilke ise *pasif uyruk-luk ilkesidir*. Bu ilkeye göre ilgili devlet vatandaşına yahut vatandaşlarına karşı yurtdışında gerçekleşmiş suçlara karşı yargılama hakkına sahip olacaktır. Ancak bu kurumun devletçe işletilebilmesi için zarar gören kişi ile ilgili devlet arasında vatandaşlık bağının varlığı temel esastır (Dixon, 1996:135). Bu konu Türk doktrininde diplomatik dokunulmazlık başlığı altında ele alınmıştır (Pazarcı, 1993:72). *Evrensellik ilkesinde* ilgili devlet adaleti sağlamak için kendini re'sen yargılamada yetkili saymaktadır. Esasında devlet yukarıda sıralanan dört ilke açısından yetkili değildir (Tezcan vd., 2009:148). Temelde insanlığa karşı işlenen suçlar aleyhine (soykırım, deniz haydutluğu, kölelik gibi) devletin yargılama yetkisinin tanındığı bu ilke uluslararası toplumun genel menfaatine yönelik birçok sözleşmede de yer almıştır (Örnek sözleşmeler için Harris, 1998:290 ve ilgili dipnotlara bakınız). TCK uygulamasında ise evrensellik ve koruma ilkeleri birlikte düzenlenmiştir (TCK Madde 13; Koca ve Üzülmüş, 2009:85). Evrensellik ilkesinde suçlunun birden fazla yargılanması riskine ve sınırlarının muğlâklığıyla alakalı çekincelerin ayrı bir araştırma boyutunda olduğunu¹⁵ hatırlatarak Somali'de yakalanan haydutların akıbeti ne olacak sorusuna dönmek isteriz.

Yakalanan haydutların kim tarafından ve hangi hukuk kurallarına göre yargılanacağı konusu BMGK kararlarında çözümlenmiş değildir. Evrensel hukukun uygulanıp uygulanamayacağı da bir sorundur. Haydutluk evrensellik ilkesinin uygulanabileceği bir suç olmasına karşın haydutların Somali topraklarında yargılanmalarında izlenecek hukukun evrensel hukuk kuralları mı yoksa yerel hukuk kuralları mı olacağı açık değildir

¹⁵ Nitekim Tanzanya 21 Ocak 2009'da BM Genel Sekreterliği'nden 63. oturumunda evrensel yargılama hakkının kötüye kullanılması konusunun dâhil edilmesini talep etmiştir. Belgede, Afrika ülkeleri ilkeyi kabullenmekle birlikte liderlerine yönelik yargılama uygulamalarının hakkın kötüye kullanılmasının Afrika ülkelerinin ekonomik, politik ve sosyo ekonomik gelişmelerini tehdit edeceği uyarısında bulunulmuş ve bu nedenle ilkenin sınırlarının tespiti istenmiştir. UN GA Doc. A/63/237.

(Kontorovich, 2004:183). Nedir evrensel yargılama kuralları? Bu doktrine göre her devlet egemenlik hakkını kullandığı alanda uluslararası işlenmiş bir suçtan dolayı suç, mağdur ve/veya fail ile doğrudan bağlantısı olmasa da faili yargılama hakkına sahiptir. Bu kural yüzyıllardır haydutlar için münhasıran uygulanagelen bir kuraldır. Bu bağlamda evrensel yargılama hakkının savaş suçlarında, insanlığa karşı işlenen suçlarda ve işkence suçlarında uygulandığı görülmektedir.¹⁶ Ancak belirtmemiz gereken şudur ki kaynağını haydutluk suçlarından alan evrensel yargılama kuralının haydutlar açık denizlerde sıcak takibe uğramış olsalar bile Somali karasularına intikal etmelerinden sonra uluslararası örf ve adet hukukuna rağmen (sıcak takip karasularında sona erer kuralı, 1982 BMHDK, Madde 111) nasıl uygulanacaktır? BMGK kararlarına göre teşekkül eden uluslararası devriye gücü yakalayacağı haydutları bayrak devletine mi verecektir? Yoksa yakalayan devlet mi yargılayıp cezalandıracaktır? Veyahut ta Somali'ye mi yargılama yetkisi verilecektir? Bunların dışında uluslararası tarafsız bir mahkeme olan uluslararası ceza mahkemesine müracaat edilebilecek midir? Yoksa ilgili mahkemenin iş gücü artar endişesiyle geçici mahkemeler mi kurulmalıdır? Sorular ve ihtimaller çoğaltılabilir, mesela sanıkların adil yargılanmamaları riski varsa Somali yerine komşu devletlere yargılama yetkisi tanınmalı mıdır? gibi. Ancak kapsamın genişlemesi riski bu soruları artırmamıza engel olmaktadır.

Pratikte devriye gücünü ifa eden devletler, haydutları muhtemel zorluklar ve masraftan mütevellit yargılama yetkisinden kaçınmışlardır. Mesela Fransa sıkça sanıkları serbest bırakmıştır. İngiltere Kenya ile yaptığı ikili sözleşmeye dayalı olarak suçluların Kenya'da yargılanmalarını sağlamıştır. AT 2008 yılında aldığı bir kararla şu metotların izlenmesi gereği üzerinde durmuştur: Somali'nin AT üyelerinin veya üçüncü devletlerin yargı yetkisini tanıması ve 1982 BMHDK Madde 105 hükmü saklı kalmak kaydıyla haydutların sırasıyla: a- ya yeterli otoriteye sahip bayrak ülkesine yahut operasyonda görev alıp suçluları yakalayan üçüncü devlete; b- bu gruptaki devletler yargılamayı yapamayacak durumda yahut

¹⁶ Uluslararası topluma karşı işlenen suçların birçoğunu *erga omnes* kurallar olarak addedebiliriz. *Erga omnes* kurallar uluslararası toplumun kayıtsız kalamayacağı kurallardır. Bu manada devletler bu kuralların ihlaline engel olmada ve ihlalleri halinde ilgilileri Uluslararası Adalet Divanı'nda yargılanmaları için dava etmede re'sen hareket etme yükümlüdürler. Konunun çerçevesi net olmamakla birlikte *erga omnes* kuralların neler olabileceği, hangi kriterlerle tespit edileceği ve devletlerin üzerine düşen ödevler için ;Tams, C. J., *Enforcing Obligations Erga Omnes in International Law*, Cambridge Studies in International and Comparative Law (No. 44), University Press, Cambridge, 2005.

yapmak istememeleri halinde üye devletlerden birine veya istekli üçüncü bir devlete sanıkların yargılanması üzere transferleri yapılabilir (Joint Action 2008/851/CFSP, Article 12(1)). Ancak paragraf 2’de sanıkların transferinde sınırlar getirmiştir. Buna göre üçüncü devlet uluslararası hukukla bağdaşmayan, özellikle uluslararası insan haklarına aykırı, ölüm cezası, işkence, aşağılayıcı, insanlık dışı veya pek fena muameleye sanıklar tabi tutacaksa sanıklar transfer edilemeyeceklerdir (Joint Action 2008/851/CFSP, Article 12(1)). AT kurmuş olduğu Atlanta deniz gücüne¹⁷ haydutluğu sona erdirmeye mücadelesinde caydırıcı ve engelleyici güç kullanımını dâhil gerekli her türlü tedbiri alabileceği yetkisini vermiştir (Joint Action 2008/851/CFSP, Article 2(d)).

Yukarıda sunulan örneklerden söylemek istediğimiz yakalanan haydutların akıbetinin hukuki anlamda sorgulanır olduğudur. Sanıkların hâkim önüne çıkma süreleri dâhil kim veya kimlerce yargılanacakları sorunun müphemliği adil yargılanma hakkının önünde engel olarak durmaktadır. Baskın görüşün bu bağlamda haydutların ilk planda tutuklanmaması, tutuklanırlarsa şayet serbest bırakılmaları yukarıda verdiğimiz devlet uygulamalarından çıkarılacak bir sonuçtur. Yakalanan haydutların Somali’ye muhakeme edilmeleri için gönderilmesinin ise otorite boşluğu nedeniyle haksız yargılamaya tabi tutulabilecekleri muhtemeldir. Bu endişe nedeniyle sanıkların transferi uygun olmayacaktır. İngiltere Dışişleri Bakanlığı, Kraliyet Deniz Güçlerine yaptığı uyarıyla son söylenenle örtüşür şekilde davranmalarını istemiştir. İstenilen şudur: Deniz Kuvvetleri Somali’deki adil sorgulama endişesi ve otorite boşluğu nedeniyle tevkif edilen haydutları Somali’ye teslim etmemelidir. Ancak yakalanan haydutların İngiliz Devlet gemilerinde alıkonulmalarının hem insan haklarının ihlali anlamına gelebileceği ve hem de haydutların iltica edebilecekleri ihtimaline binaen salıverilmeleri gerekmektedir (Whitehall, 2008). Avrupa devletlerinin bir kısmı da insanların adil yargılanma hakkından mahrum kalacakları riski olan devletlere iadesinin birçok uluslararası sözleşmeye aykırı olabileceği duyurusunda bulunmuşlardır (*Saadi v Italy*). Örneğin, BM İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele ve Cezanın Önlenmesi Sözleşmesi’nin Madde 3(1) sözleşmeye taraf devletlere ilgililerin işkenceye maruz kalacaklarına inanıyorlarsa

¹⁷ Council Decision 2009/29/CFSP of 22 December 2008 concerning the conclusion of the Agreement between the European Union and the Somali Republic on the status of the European Union-led naval force in the Somali Republic in the framework of the EU military operation Atlanta, Official Journal L 10, 15/01/2009, p. 27. Ayrıca bakınız: Agreement between the European Union and the Somali Republic on the status of the European Union-led naval force in the Somali Republic in the framework of the EU military operation Atlanta, Official Journal L 10, 15/01/2009:29.

sürgün, ülkelerine geri gönderme veya iade etme yasağını koyar.¹⁸ Ancak haydutluk üzerine yoğun kampanya yapan devletlerin arasında yer alan Fransa düzenli olarak haydutların Somali devletine iade edilmelerine sıklıkla müracaat etmiştir. Örneğin AFP (Paris) yakalanan 19 haydudun ülkelerine (Somali'ye) iade edileceklerini açıklamıştır.¹⁹ Öte yandan haydutların yargılama sürecinin ya uluslararası mahkeme ya da bölge devletlerinin yerel mahkemelerince yapılması gereği de dile getirilmiştir. BMGK 1851 Sayılı Kararında çeşitli ülkeler de demeçler vermiştir. Danimarka sorunun çözümünde yargılama sürecinin ehemmiyetli bir husus olduğuna değinmiştir. Bir başka ülke ise Mısır olup geçici uluslararası mahkemenin kurulmasını çözümden yol olarak göstermiştir (S/RES/1851 (2008)).

İngiltere, bölge ülkelerinin yerel mahkemelerinden istifade edilmesi gereği üzerinde durmaktadır. Aralık 2008'de yukarıda da değinildiği gibi Kenya ile yakalanan haydutların yargılanması için Kenya'ya teslimi konusunda ikili bir anlaşma yapmıştır.²⁰ Bu doğrultuda ilk uygulayıcı ülke Amerika Birleşik Devletleridir. Yakaladığı bir grup haydudu 2006 yılında Kenya hükümetine teslim etmiştir. Mahkeme sürecinde büyük güçlükler çıkmamış ve bu husus genel bir prosedür haline dönüştürülmemiştir. İngiltere ve devriye görevini üstlenmiş bazı devletler Kenya haricinde başkaca bölge ülkelerinin bu konuda kullanılabileceği ihtimali üzerinde durmaktadırlar (Jopson, 2008).

Birleşmiş Milletler 3. Deniz Hukuku Sözleşmesi haydutları yakalayan ilgili devletin üçüncü bir devlete yargılanmak üzere gönderilmesi konusunda şimdiki uygulama ile ters düşmektedir. Açık Denizlerin anayasası olarak kabul edilen bu sözleşme uluslararası örf ve adet hukuku olarak deniz haydutluğunu yasaklamış olup (1982 BMHDK Madde 101), 105'inci maddesinde yargılama yetkisini de tevkif eden ülkeye vermiştir (1982 BMHDK Madde 105). Sözleşmenin 105. maddesi herhangi bir devletin açık denizlerde haydut gemilerini kuşatıp tevkif edeceğine yetki

¹⁸ 10 Aralık 1984 tarihinde imzaya açılmış ve 26 Haziran 1987 tarihinde 20 devletin iç hukuklarına uygun olarak onaylamalarıyla yürürlüğe girmiştir. Aralık 2008 itibarıyla de 146 devlet antlaşmaya taraf olmuştur. Bu konuda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin istisnasız yasaklayıcı tavrına ilişkin olarak bak Moeckli 2008, s. 534-548 ve Londras 2008.

¹⁹ Haber için bak <http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeq-M5hIK9cDPMoaqoxDxXh-Cc195LfxaPg>. Ayrıca bak French Warship Thwarts Pirate Attack, 6 Ocak 2009, <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=99036159>.

²⁰ İngiltere ve Kenya arasında imzalanan ve anlaşma Somali kıyılarında cereyan eden korsanlık faaliyetlerinin anlaşılması ve yargılanması hususundadır. http://www.mfa.go.ke/mfacms/index.php?option=com_content&task=view&id=305&Itemid=62.

verme yanında tevkif eden devletin yargılamayı da yapması gereğini dile getirmiştir. Tarihi sürecinde anlaşılan, haydutların üçüncü devletlere yargılanmaları için transfer edilmemesidir.²¹ Henüz madde 105 doğrultusunda uluslararası veya yerel bir mahkeme kurulmuş olmasa da Kenya topraklarında üçüncü devletlerce tevkif edilen Somalili haydutların yargılanması hususu problem teşkil edebilir.

Haydutların egemen devlet kıyılarında askeri müdahale neticesi üçüncü devlet yahut onların kurdukları devriye gücü aracılığıyla yakalanarak yargı sürecine sokulmalarını (karasuları ve açık denizler ayırımı gözetildiğinde) uluslararası hukuk sorgulamalıdır. Haydutluk suçunun unsurları bakımından bu sorgulama şaşırtıcı değildir. Zira bu suç ancak açık denizlerde işlenebilir bir suçtur. Sanıkların tevkifi ve cezalandırılma yolları açık denizlerle sınırlı kalmak kaydıyla uluslararası örf ve adet hukukunda belirlenmiştir. Fakat Somali örneğinde durum ne olacaktır. Kanımızca bu konuda Uluslararası Deniz Taşımacılığının Güvenliği Aleyhine yapılan Saldırıları Bastırmaya İlişkin Sözleşme (1988 UDTGASBS) yol gösterici olabilir. Bu sözleşmeye göre gemilere hukuk dışı saldırılar cezalandırılabilir bir suçtur. Ayrıca sözleşme sadece açık denizlere münhasır değildir (Madde 4). Aksi tartışılabilir olsa da yargılamanın yakalayan devletlere aidiyeti savunulabilir (Madde 6(4)). Bu bağlamda Somali'nin sözleşmeyi onaylamadığını ve bunun da başkaca problemler doğurabileceğini zikretmemiz gerekir. Ancak sonuç olarak denilebilir ki güncel gelişmeler haydutluk konusunda milletlerarası platformda rafa kaldırılmış sözleşmeyi kullanma yönünde ilgiler uyandırmaya başlatmıştır (Örneğin, S/RES/1851 (2008), Madde 5). Ancak özetle denilmesi gereken şudur; uluslararası toplum Somali özelinde cereyan eden deniz haydutluğu faaliyetlerine henüz kati ve net bir çözüm bulmuş değildir. O halde nasıl bir tutum alınmalı ve bu tutuma uygun nasıl bir yol haritası çizilmelidir?

6. Deniz Haydutluğunda Yargılama Hukukunun Geleceği

Uluslararası toplumun haydutluk faaliyetlerine karşın gösterdiği birlikelik şaşırtıcı ve olağandışı bir durum değildir. Günümüz dünyası devletleri birlikte, uyumlu ve karşılıklı ilişkilerin geliştirilerek devam ettirilmesini gelecek için zaruri görmektedirler. Uluslararası toplumdan kopuk yaşa-

²¹ Uluslararası Hukuk Komisyonunun Raporu, s 283, Madde 43'ün Yorumu. Bu yoruma göre deniz haydutlarını herhangi bir devlet yakalayıp kendi mahkemelerinde yargılayabilecektir. Ancak bu hak başka devletlerin egemenlik sahasında kullanılamaz. Açık denizlere özgü bu hakkın egemenlik hakkını ihlal anlamına gelecek tarzda kullanılmaması gerektiği vurgulanmıştır.

mak zordur. Uluslararası platformda uyumlu ve huzur içinde birlikte yaşamının en önemli kilometre taşlarından biri uluslararası ticaretin huzur ve sükûnetle devam ettirilebilmesidir. Bu nedenledir ki uluslararası toplum devriye ve haydutlarla mücadele noktasında gerekli ekonomik yükü katlanmayı göze almıştır. Ancak tevkif edilen haydutların yargılanması konusunda isteksiz gözükmektedirler. Bundan belki de şu sonuç çıkarılmalıdır: Uluslararası toplum kendisine karşı işlenecek suçlarla mücadelede cezalandırıcı olmaktan ziyade caydırıcı olmayı tercih etmektedir. Ancak açık olan şudur: Haydutlukla mücadele haydutların tevkifi ve yargılanmadan saliverilmeleri şekliyle pozitif bir netice vermeyecektir. Hal böyle olunca da haydutluk sorunu devam edecek ve gemicilik firmaları ya özel güvenlik firmalarına bağımlı kalacak ya da kendi işlerini kendi metotlarıyla çözüme yoluna gideceklerdir. Hukuki sorunların, yargılama sürecinin 1988 UDTGASBS'ye göre mi yoksa bölgede yer alan yerel devletlerden birinin – Kenya örneğinde olduğu gibi – mahkemelerinde mi çözüme ulaşacağı tartışmaları acilen hukuki zemine oturtulmalıdır. TC devriye görevinin kendi liderliğinde devam ettirildiği dönemde anayasal zorunluluk olarak uluslararası sözleşmelere tabi olarak hareket etmiştir. Yargılamada yukarıda zikredilen boşluklar nedeniyle Türkiye'nin elindeki materyal TCK'dır. TCK Madde 13/1(a)'da belirtilen insanlık aleyhine işlenen suç faillerinin Türkiye'de bulunmaları halinde zaman aşımına uğramaksızın yargılanıp cezalandırılacakları hükmünü koymaktadır. Buna göre Türkiye savaş gemilerince yakalanan haydutlar yargılanıp cezalandırılmalıdır. Ancak Fransa ve İngiltere'nin olaya ekonomik ve sığınma talebi riskiyle temkinli yanaştıkları hatırdan çıkarılmamalıdır. Ekonomik boyutuna katılmakla birlikte sığınma talebi riskine katılmadığımızı bildirmek isteriz. Zira insanlık aleyhine işlenen suçlar politik suçlarda olduğu gibi sığınma konusu olamayacaklardır. Hâsılı böyle bir risk oluşmayacaktır. Somalili haydutların durumuna açık bir cevap verilememekle birlikte uluslararası örf ve adet hukukuna göre tevkif eden ülkenin yargılamayı da yapması gerekmektedir. Ancak görünen o ki günümüz dünyasında bu ilkeye içerdiği çeşitli güçlükler nedeniyle şüpheyle yaklaşmaktadır.

Sonuç

Çalışmamızda coğrafi şartların ve otorite boşluğunun Somali karasularına taşınan haydutluk suçlarını artırdığı dile getirilmiştir. Ayrıca uluslararası toplumun Somali karasularına taşınan deniz haydutluğu eylemlerine mü-

dahale etmesi akla egemenlik hakkının ihlali sorusunu getirmiştir. Kavramın uluslararası hukuktaki anlamı, tanımı ve unsurları bu tezi doğrular durumdadır. Ancak artan suç oranı ve Somali'nin uluslararası toplumdan yardım talebi BMGK'ni harekete geçirmiştir. Bu bağlamda BMGK kararları almıştır. Somali de AT ve bir takım ülkelerle (İngiltere gibi) yaptığı ikili sözleşmelerle meselenin çözümüne katkıda bulunmak istemiştir. Ancak, yargılamada uygulanacak hukuk, kimin yargılayacağı ve suçla mücadele yolları irdelendiğinde, maalesef uluslararası hukukun yetersiz olduğu görülmüştür. Bahse konu çok taraflı ve ikili sözleşmelerden yola çıkarak uluslararası toplumun sorunla nasıl ilgilendiği gösterilmiştir. Ancak deniz haydutluğu eylemlerinin karasularına taşınması ihtimalinde olası güçlükler zikredilmekten öte çalışmamızda suç ve suçlularla nasıl mücadele edilmesi gereği üzerine tartışmalara yer verilmiştir.

Varılan sonuç şudur: uluslararası toplum haydutlukla mücadelede genel ve net bir tavır sergilemekten uzak *ad hoc* geçici (muayyen meseleye münhasır) çözümlere meyillidir. Bu tutumdan uzaklaşılmalıdır. Kendi iç hukuklarında terör vb suçlarla mücadelede ciddi tedbirler alan, göçmenlik yasalarını sil baştan ele alan, suçluların iadesi kurallarını esneten, cezaları artıran ve hatta mahkeme kararına ihtiyaç duymadan sanıkların uzun süre tutukluluk hallerinin devam etmesini parlamentolarından geçiren (Morgan, 2006:109-113) devletlerin (ABD gibi) muhtemel sıkıntılardan ülke ve vatandaşlarının çıkarlarını korumak için ikili sözleşmeler yahut BMGK'nin kararlarına sığınmaları uzun soluklu çözümler değildir. İlgili devletlerin, haydutlukla mücadelede yakalama sonrası yargılamaktan kaçınmaları bir çelişkidir. Ancak, devletlerin milli menfaatlerini korumaları savıyla açıklanabilecek bu tutumlarını yadırgamakla birlikte, uluslararası toplumun, incelediğimiz konu bakımından, gösterdiği birlikte hareket etme olgusunu olumlu bir gelişme olarak görüyoruz. İdeal olanın bu hareket tarzının hukuki zemine oturtulmasıdır. Doğal olarak hukuki kuralların geliştirilmesi zamana ihtiyaç duymaktadır. Bu yönüyle, Türkiye Cumhuriyeti'nin komutasında yer aldığı uluslararası devriye gücünün hareket kabiliyeti de belirli hukuki kurallara gereksinim duymaktadır. Hukuki mesnetten uzak, yakaladığı haydutları yargılayıp cezai müeyyide uygulayamayan yahut uygulamaktan kaçınan bir devriye gücü olası uluslararası suçlarla mücadelede yetersiz kalacaktır. Devriye gücünün caydırıcılığı cezalandırmada üstleneceği aktif misyonla pekişecektir. Dolayısıyla haydutların tevkif koşulları, kimlerce ve hangi şartlarda yargılanacakları belirgin hale getirilmelidir. Yargılamada uygulanacak ilke evrensel yargılama ilkesi yönünde olacaksa Tanzanya'nın uyarısı dikkate alınmalı ve devletlere ve uluslararası kuruluşlara hakkın kötüye kullanılması

şansı tanınmamalıdır. Bu da ancak ilkenin sınırlarının tespit edilmesiyle mümkün olacaktır. Son olarak Somali’de iç hukuk kurallarının işler hale getirilmesinin kaçınılmaz olduğu söylenmelidir. Seychelles Cumhuriyeti Büyükelçisi Ronald Jean Jumeau’nun BM genel kuruluna hitaben sunduğu öneriye biz de katılıyoruz. Hint Okyanusu’nda cereyan eden haydutluk suçuyla müdahalede dünya devletlerinin tamamı sorumludur. Bu doğrultuda zaten birçok devlet mücadelede aktif rol almıştır. Ancak ‘problem Somali’deki otorite boşluğundan kaynaklıdır, bu nedenle Somali’de uzun dönemli çözüm olarak kanunların işler hale geldiği otorite kurulmalıdır’ (Jumeau, 2009).

Kaynakça*

- ABD Deniz Kuvvetlerinin Görüşü, The Washington Post, <http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2009/03/05/AR2009030502010.html/?sub=new>
- Aden Körfezi’nde komuta Türkiye’de, http://www.tgrthaber.com.tr/news_view.aspx?guid=77af6b2b-873e-4898-ad4b-893c7eb698a5
- Arlington, Va., (2009), Komutan Richard Gurnon ile yapılan söyleşi: *Somali Pirates Abduct American Ship Captain: The Latest, U.S. Container Ship, Freed From Pirates' Grasp, Heads to Kenyan Port*, The Washington Post, 8 Nisan 2009, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/discussion/2009/04/09/DI2009040902127.html>
- BBC News, *France raid ship after crew freed*, 12 Nisan 2008, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7342292.stm>
- BMGK 1816 Sayılı Kararı (2 Haziran 2008), S/RES/1816 (Press Release SC/9344), Security Council condemns acts of piracy, armed robbery off Somalia’s coast, authorizes six months ‘all necessary means’ to repress such acts, Resolution 1816 Adopted Unanimously with Somalia’s Consent; Measures Do Not Affect Rights, Obligations under Law of Sea Convention, <http://www.un.org/News/Press/docs/2008/sc9344.doc.htm>

* Not: İnternet kaynaklarının tamamına farklı zamanlarda ulaşılmış olmakla birlikte bütün kaynaklar 17/11/2009 tarihinde tekrar kontrol edilip ulaşılabilir oldukları teyid edilmiştir. Bu nedenle internet kaynaklarında erişim tarihi konulmamıştır.

- BMGK 1838 Sayılı Kararı, (7 Ekim 2008), S/RES/1838 (2008), (Press Release SC/9467), Security Council asks nations with military capacity in area to 'actively fight piracy' on high seas off Somalia, Unanimous Resolution 1838 Seeks Repressive Action In Manner Consistent with United Nations Convention on Law of the Sea, <http://www.un.org/News/Press/docs/2008/sc9467.doc.htm>.
- BMGK 1844 Sayılı Kararı (20 Kasım 2008), S/RES/1844 (2008) Adopted by the Security Council at its 6019th meeting, on 20 Kasım 2008 by recalling its previous resolutions concerning the situation in Somalia, in particular resolution 733 (1992), resolution 751 (1992), resolution 1356 (2001), resolution 1425 (2002), resolution 1519 (2003), resolution 1676 (2006), resolution 1725 (2006), resolution 1744 (2007), resolution 1772 (2007), resolution 1801 (2008), resolution 1811 (2008), and resolution 1814 (2008), and the statements of its President, in particular those of 13 July 2006 (S/PRST/2006/31), 22 December 2006 (S/PRST/2006/59), 30 April 2007 (S/PRST/2007/13), and 14 June 2007 (S/PRST/2007/19), and recalling also its resolution 1730 (2006) on general issues relating to sanctions, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/611/31/PDF/N0861131.pdf?OpenElement>.
- BMGK 1846 Sayılı Kararı (2 Aralık 2008), S/RES/1846 (2008), Adopted by the Security Council at its 6026th meeting, on, 2 December 2008, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/630/29/PDF/N0863029.pdf?OpenElement>.
- BMGK 1851 Sayılı Kararı (16 Aralık 2008), S/RES/1851 (2008), (Press Release SC/9541), *Security Council Authorizes States to use land-based operations in Somalia, as part of fight against piracy off coast*, unanimously adopting 1851, <http://www.un.org/News/Press/docs/2008/sc9541.doc.htm>.
- Çaycı, Sadi, (2009), *The Struggle Against Piracy: The Somalia Case And Turkey's Position*, Report No: 1, March 2009, http://www.orsam.org.tr/en/enUploads/Article/Files/2009423_orsam_report.no.1.pdf, Makalenin Türkçe metni için bkz Çaycı, S., *Deniz Haydutluğu ile Mücadele ve Türkiye'nin Konumu: Somali Örneği*, Rapor No: 1 Mart 2009, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2009314_orsam_rapor.no.1b.pdf.
- CIA World Factbook, *Somalia*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/so.html>.

- Council Joint Action 2008/851/CFSP of 10 November 2008 on a European Union military operation to contribute to the deterrence, prevention and repression of acts of piracy and armed robbery off the Somali coast, *Official Journal L*, 301, 12/11/2008, p. 33-40.
- Demirbaş, T., (2009), *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Seçkin.
- Dixon, Martin, (1996), *Textbook on International Law*, 3. edition, Glasgow: Blackstone Press Ltd.
- French Warship Thwarts Pirate Attack*, 6 Ocak 2009, <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=99036159>.
- Guilfoyle, D., (2008), “Piracy off Somalia: UN Security Council Resolution 1816 and IMO regional counter piracy efforts”, *ICLQ*, 57(3), pp.690-699.
- Harris, D. J., (1991), *Cases and Materials on International Law*, 4. ed., London: Sweet & Maxwell.
- Harris, D. J., (1998), *Cases and Materials on International Law*, 5. ed., London: Sweet & Maxwell.
- Hillier, T., (1998), *Sourcebook on Public International Law*, London: Cavendish Publishing Ltd.
- <http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5hIK9cDPMoaqoxDxXhCc195LFxaPg>.
- http://www.mfa.go.ke/mfacms/index.php?option=com_content&task=view&id=305&Itemid=62.
- Jopson, B., (2008), *Kenya signs deal to prosecute Somali pirates*, 12 Aralık 2008. http://www.ft.com/cms/s/0/9b63b8e6-c7c4-11dd-b611-000077b07658.html?nclick_check=1.
- Jumeau, R. J., (2009), *Anti-piracy measures must start with helping Somalia stabilize*, UN hears, 29 Eylül 2009, <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=32361&Cr=piracy&Cr1=>
- Koca, M. ve Üzülmez, İ., (2009), *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Seçkin.
- Kontorovich, E., (2009), “International Legal Responses to Piracy off the Coast of Somalia”, *ASIL Insight*, 13 (2), <http://www.asil.org/insights090206.cfm>.

- Kontorovich, E., (2004), "The Piracy Analogy: Modern Universal Jurisdiction's Hollow Foundation", *Harv. J. Int'l. L.*, 45, pp. 183-190.
- Londras, de F., (2008), *Saadi v Italy: European Court of Human Rights Reasserts the Absolute Prohibition on Refoulement in Terrorism Extradition Cases*, ASIL Insights, 13 Mayıs 2008, <http://www.asil.org/insights/080513.cfm>.
- Lynch, C., (2008), *U.N. Authorizes Land, Air Attacks on Somali Pirates*, The Washington Post A141, 17 Kasım 2008, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/12/16/AR2008121602848.html>.
- MNBC Associated Press, *Somali pirates release ship after ransom paid, EU team boards German vessel, reports crew members in good condition*, http://www.msnbc.msn.com/id/32271100/ns/world_news-africa/.
- Moeckli, D., (2008), "Case Comment: Saadi v. Italy: the rules of the game have not changed", *H.R.L. Rev.*, 8(3), pp. 534-548.
- Morgan, R., (2006), "With Respect to Order, the Rules of the Game have Changed: New Labour's Dominance of the 'Law and Order' Agenda", Newburn, T. ve Rock, P. (ed.) *The Politics of Crime Control*, Clarendon Studies in Criminology, New York: Oxford University Press, pp. 91-115.
- Osler, D., *Somali pirates hijack Marathon*, 7 Mayıs 2009. http://www.lloydslist.com/ll/news/somali-pirates-hijack-Marathon/20017647875.htm?teaser=true&articleId=20017647875&login_error=1
- Pazarıcı, H., (1994), *Uluslararası Hukuk Dersleri*, I. Kitap (4. Baskı), Ankara: Turhan Kitapevi.
- Pazarıcı, H., (1993), *Uluslararası Hukuk Dersleri*, II. Kitap (3. Baskı), Ankara: Turhan Kitapevi.
- Pazarıcı, H., (1994), *Uluslararası Hukuk Dersleri*, III. Kitap, Ankara: Turhan Kitapevi.
- Reuters (Mogadishu), (2009), *Pirate says to free ship, Spain to pay ransom*, The Washington Post, 17 Aralık 2009, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/11/17/AR2009111700398.html>

- Saadi v Italy*: European Court of Human Rights Reasserts the Absolute Prohibition on Refoulement in Terrorism Extradition Cases, http://www.asil.org/insights080513.cfm#_ednref3.
- Security Council Press Statement on Somalia*, S/9790; AFR/1907, 16 Kasım 2009, <http://www.un.org/News/Press/docs//2009-/sc9790.doc.htm>.
- Shaw, N. M., (1997), *International Law*, 4. ed., Cambridge: Cambridge University Press.
- Tams, C. J., (2005), *Enforcing Obligations Erga Omnes in International Law*, Cambridge Studies in International and Comparative Law (No. 44), Cambridge: University Press.
- Tezcan, D; Erdem, M. R. ve Önok, M., (2009), *Uluslararası Ceza Hukuku*, Ankara: Serçin.
- Toluner, S., (1989), *Milletlerarası Hukuk Dersleri*, (4. Baskı), İstanbul: Beta.
- Washington (AFP), *UN allows land and air strikes to hunt pirates*, 17 Aralık 2008; <http://timesofindia.indiatimes.com/UN-allows-members-to-hunt-pirates-on-land-air/articleshow/3849444.cms>.
- Whitehall, W. M., (2008), "Pirates can Claim UK Asylum", *The Sunday Times*, 13 Nisan 2008; <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/article3736239.ece>.